GELENEKSEL KÜLTÜRDEKİ DOKUMANIN GÜNCELLENMESİ: GAZİANTEP KUTNU KUMAŞI ÖRNEĞİ*

Updating The Weaving in Traditional Culture: The Example Of Gaziantep Kutnu Fabric

Meltem ÖNER**

ÖZ

Giyimin özünü oluşturan ana madde kuşkusuz kumaşın dokunması ve onun tarihsel süreçteki gelişimi olmaktadır. Kumaşın dokunması ise geçmişten günümüze ulaşan bir kültür mirasıdır. Bu miras geleneksel giyim kuşama şekil vermiş, geleneksel bir meslek olmuş, dokumadaki işleme tarzı olan motif ve semboller bir halk sanatı olarak görülmüş, dokunan kumaşın tarzı ve ipliği toplumda bir maddiyat ve statü belirleyici olarak algılanmış, kumaşların geçtiği yollar ticaret merkezleri haline gelmiş, ipek yolu olarak anılır olmuştur. 19. yüzyılda büyük bir hız kazanan sanayileşme hareketleri her alanda olduğu gibi dokuma alanına da uzanmış, neticede fabrikasyon olarak değişen dokuma biçimi kısa bir zamanda toplumun tüm kitlelerine ulaşmıştır. Tüm bu sürece ek olarak, moda denilen kavramın tekstil sanayisiyle kol kola yürümesi hem geleneksel dokumanın türünü ve buna bağlı giyim biçimini derinden etkilemiş hem de geleneksel bir meslek olan dokumacılığında zaman içerisinde yok olmasına zemin hazırlamıştır. Bu değişim ve giyimin toplum içerisinde bir tüketim maddesi olarak algılanması karşısında Gaziantep yöresine ait kutnu kumaşı 21.yüzyıl içerisinde geleneksel giyimde kullanımı dışında yeni tasarımlarla kendine bir çıkış noktası yaratmış, moda defilelerine çıkmış, tescillenmiş bir geleneksel dokuma sanatı olarak *koruma* altına alınmıştır. Bu durumda irdelenmesi gereken şu sorular bulunmaktadır; geleneksellik moda tarafından yeniden mi kurgulanmaktadır, üretilen ürünler kültür ekonomisinin bir sektörü haline mi dönüşmektedir, geleneksel dokuma üzerinden yapılan yeni tasarımlarla giyim ve dokuma koruma altına mı alınmaktadır ve kutnu ustaları bu süreçlerde ne kadar korunmaktadır? Bu makale bu sorulara ve geleneksel giyimde ki süreçlere kutnu kumaşı üzerinden bir değerlendirme yapmaktadır.

Anahtar Kelimeler

Kutnu, geleneksel giyim, tasarım, moda, kültür ekonomisi.

ABSTRACT

Undoubtedly, the primary material creating the clothing itself is the weaving of fabric and its development in historical process. And the weaving of fabric is a cultural heritage traced from past to present. This heritage has shaped the traditional apparel, become a traditional profession, the patterns and symbols which are the embroidery style of weaving have been considered as folk art, the style and yarn of weaved fabric have been perceived as the determinant of financial status and position in society, the roads where the fabrics have been transported have become commercial centers and called the Silk Road. Industrialization movements that gained a great speed in the 19th century extended into the field of weaving and as a result, the form of textile changed its fabrication and reached to the large masses of the society in a short time. In addition to all this process, the concept called "fashion" walking arm in arm with the textile industry has deeply influenced both the type of the traditional weaving, therefore the way of dressing be addressed: Is the traditionalism re-fictionalized by fashion? Are the products becoming a sector of cultural economy? Are clothing and weaving taken under protection by new designs through traditional weaving and to what extend are the Kutnu masters protected in these processes? In this article, these questions and the processes in traditional clothing are assessed through Kutnu fabric.

Key Words

Kutnu, traditional clothing, design, fashion, cultural economy.

* Geliş tarihi: 16 Ekim 2017 – Kabul tarihi: 25 Şubat 2019
Öner, Meltem. "Geleneksel Kültürdeki Dokumanın Güncellenmesi: Gaziantep Kutnu Kumaşı Örneği" Millî Folklor 121 (2019 Bahar): 128-140

** Gaziantep Üniversitesi, Türk Musikisi Devlet Konservatuvarı, Türk Halk Oyunları Bölümü, Gaziantep/Türkiye, meltemyel@gmail.edu.tr, ORCID ID: 0000-0003-0984-5213

Giriş

Giyim, insanlık tarihiyle başlayan ve gelişen kültürel bir olgudur. Geleneksel giyim ve onu oluşturan dokuma ise bir toplumun gelenek ve görenekleriyle bütünleştirdiği, içerisinde maddi ve manevi değerler bütünü taşıyarak toplumun ihtiyaçları dâhilinde oluşturduğu içerisinde hem el sanatları, estetik, yaşam tarzına uygunluk, etik değerler ve inanç barındıran hem de coğrafi şartlardan ve iklim şartlarından etkilenen bir kültür mirasıdır. Arkaik toplumlardan başlayarak kendini modern olarak tanımlayan günümüz insanına kadar var olan süreçte, giyim ait oldukları toplumla ilgili birçok etnolojik, sosyolojik ve ekonomik bilgiyi, kültürel kodlar hâlinde halk biliminin içerisine taşıyabilmektedir. Geleneksel giyim ve kuşamın toplum içerisinde son şeklini alana kadar geçirdiği süreç, toplumların kültürel belleğini yansıtmaktadır. Giyimdeki bu kültürel bellek, toplum bireylerinin sosyal ve ekonomik durumlarına yer verdiği gibi kendi içerisinde de biçim ve kullanılan malzeme olarak farklılıklar gösterebilmektedir. Bu açıdan yaklaşıldığında Türkiye'de sadece Gaziantep yöresinde dokunan kutnu kumaşı, gerek onu dokuyan ustaları gerekse de geleneksel giyimdeki kullanım alanları olsun geçmişten günümüze kadar geçirdiği süreçte imalatıyla, el işçiliğiyle ve kullanım alanlarıyla halkın kültürel mirası olmaktadır. Geçmiş dönemlerde yörede geleneksel giyimde kullanılan kutnu, günümüzde çok daha farklı kullanım alanlarında tasarlanmaktadır. Bu farklı tasarımlara rağmen, kumaşa özgü dokuma yöntemi, sadece birkaç dokuma ustası tarafından geleneksel olarak yaşatılmaya çalışılmaktadır. Kutnu dokumasının günümüzdeki durumu, 19.yüzyıl ile birlikte hız kazanan sosyal, siyasal değişimlerin yanı sıra, fabrikalaşma, moda gibi süreçlerin de giyim üzerindeki etkisiyle ilgili bir süreçtir. Bu nedenle öncelikli olarak bu süreçler değerlendirilmelidir.

Anadolu'da geleneksel dokumadaki değişim, giyim şeklinin değişimiyle paralellik göstermektedir. Geçmişten günümüze kadar giyim ister geleneksel isterse de modern olarak tanımlanan biçimde olsun içerdiği detayları, çeşitliliği ve zenginliğiyle en çok kadın giysilerinde ön plana çıkmıştır. Kadının varoluşundan gelen estetik ve güzel giyinme arzusunun yanı sıra, kadının toplum içerisindeki statüsü, zevki, inancı giyimine de yansımış ve yaşamının her evresinde giyiminin çeşitlenmesine neden olmuştur. Bu durumu en iyi Anadolu kadınının geleneksel giyiminde gözlemlemek mümkün olmaktadır. Çünkü geleneksel giyimde kadın; sokakta, evde, bekâr, sözlü, nişanlı, evli, çocuklu, çocuksuz, dul, genç, yaşlı gibi sıfatlarla toplum içerisinde kendine ait olan konumunu giyimine taşımıştır. Gerek giyiminde gerekse başlıklarında kullandığı renkler, süslemeler ve kuşamı kadının giyimindeki bedensel söylemi olmuş, kadın nerede ne giyeceğini, nasıl giyeceğini ananevi aktarımlarla öğrenerek topluma vermek istediği sosyal iletiyi giyim kuşamı vasıtasıyla üzerinde taşımıştır. Bu durumda geleneksel giyim kuşamı sadece maddi bir kültür mirası olarak görmek yanlış olmaktadır çünkü kadın geleneksel giyimine mana da yüklemiştir.

Anadolu'da kadının hem geleneksel hem de inançsal olarak giysilerine taşıdığı bu biçim özellikle 19. yüzyılla birlikte değişiklik gösterir. Bu dönemde gelişen sanayileşme ve kentleşme süreçleri, Batı modasını da beraberinde getirir. Nureddin Sevin, 19. yüzyılda gündelik yaşam tarzını Batı'ya

uydurmak için kadınların Paris modasını yakından takip ettiğini ve Paris modasına uygun elbiseler diktirdiği bilgisini verir (Sevin 1973: 121). Bu görüşü destekleyen Sevgi Gürtuna ise, bu dönemdeki giysilerde Batılılaşma eğilimi olduğunu ve kadın giysilerinin yeniliklere açık olarak şekillendiğini belirtir (Gürtuna 1999: 48). Bu değişim sürecine paralel olarak 19. yüzyıl ikinci yarısı dokuma kumaşları için bir kırılma noktası kabul edilebilir. Dönem kumaşları için Melek Apak, ahenkli ve zevkli Türk kumaşlarının kalitesinin tamamen unutulduğunu, eski karakter ve ününü kaybettiğini belirtmiştir (Apak vd. 1997: 17). Geleneksel giyim kuşamdaki bu değişim 18.yüzyıl Osmanlı döneminde görülmeye başlanmış ve 19. yüzyılın son çeyreğinde Batı modasının etkisiyle de hız kazanmıştır.

Bu döneminde İstanbul'da önce günlük sonra haftalık olarak *Kadınlar Dünyası*' adıyla bir dergi yayımlanır. Bu derginin en önemli özelliği tüm yazar ve yönetici kadrosunun kadın olmasıdır. Dergi, dönemin kadınlarına kadın hakları, terbiye, eğitim, kültür, edebiyat, çocuk bakımı, giyim ve moda hakkında bilgiler sunmaktadır. Derginin *Moda Nedir?* başlıklı yazısı, Avrupa'daki moda akımlarının İstanbul'da mağazalarda hemen görüldüğü üzerineyken, (Nihal ty, Yılmaz 2009: 7'den), *Milli Moda* adlı diğer bir yazısı ise, İstanbul'da açılan mağazaların yerli kumaş satmamaları hususundadır. Yazar, mağazalara karşın hanımların hem yerli kumaş ve yerli malı kullanmaları gerektiğini hem de Türk mağazaları tercih etmeleri gerektiğini belirterek *"satıcılar Fransız, İngiliz kumaşlarından bahsedeceğine Bursa malıdır, Trablus, Şam kumaşıdır, yerli iplik alacasıdır en mükemmel gömleklik çözme ve hilalidir demeli"* yorumunda bulunmaktadır. Ayrıca yazar, Türküm diyen herkesin millî giyim konusunda harekete geçmesi gerektiğini belirterek dönemin Batılı giyim tarzına karşı millî giyimi kapsayan bir de *koruma* önerisinde bulunur. Bu öneriye göre; yapılması gereken ilk aşama; tarihte mevcut olan Türk kadın giyiminin uzmanlar tarafından derlenmesi, ikinci aşama; millî giyimin oluşumu için terzileri kapsayan bir moda topluluğunun kurulması ve bu terzilerin geleneksel giyim üzerinden yeni bir moda yaratmasıdır. Son aşamadaysa ressamların bu yeni tasarımları gazete ve mağaza kataloglarında tanıtması ve Türk kızlarının bu tarz elbiselerle cemiyet içerisinde dolaşması gerektiğidir (yy, Yılmaz 2009: 270-271'den). Giyim kuşam ve dokumalarda gerçekleşen bu dönüşüm bir taraftan kişisel beğeni ve kültürel değerleri taşırken diğer taraftan siyasal ve sosyal alandaki köklü değişimlerden sonra hız kazanmıştır. Cumhuriyet Dönemi'yle birlikte kadının sosyal, eğitimsel ve yasal hakları da farklı bir sürece girmiştir. Hukuki gelişmeler ve sanayileşme, kadınların toplum ve iş hayatına katılımı ve moda akımları birbiriyle hem farklı hem de kolektif bir süreç oluşturmuştur. Bu dönem içerisinde Batı modasının Türk toplumunun giyim şekli üzerine bir değişikliğe sebep olduğu belirtilse de bu durumu tüm Anadolu kadın giyimine yaymak mümkün olmamaktadır.

1923 yılında Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulması ve kıyafet inkılaplarının gerçekleştirilmesi sonucu Gaziantep ilinde giyim ve buna bağlı olarak dokuma kumaşlarında değişiklikler yaşanmış ve giyimdeki bu değişim kimi sanatların kalkmasına kimilerinin ise doğmasına sebep olmuştur. Örneğin fes kalıpçıları, külah ve kalpakçılar ortadan kalkmış,

kasket yapan ustalar ortaya çıkmıştır (Ağır 2002:16). Bu süreçler içerisindeyse Gaziantep'te geleneksel giyim kendisini Batı modasından nispeten korumakla birlikte geleneksel giyimi kullananlar için giyim şekli şöyle sıralanmaktaydı. Başa; çevre, yazma ile gümüş taç üzerine dolak sarılmakta, başın ön kısmına gümüş veya altın dizmekte, sırtlarına iç çamaşırı olarak ciğer deldi, muşabak gömlek, beyaz pamuklu iç don giymekte, üzerine ise içlik, şalvar, yelek ya da kadifeden yapılmış hırka kullanmaktaydı. Entari ayrıca giyilmekte olup, cepken ya da bluzu andıran gömlekler mevcuttu. Entariler, sırma işlemeli kadifeden oluşabildiği gibi biçimi çoğu kez üç ya da iki etek şeklindeydi. Entarilerin üzerine, bele kemer ya da kuşak bağlanabildiği gibi, maddi duruma göre kemerin gümüş ya da altından olanları da tercih edilmekteydi. Ayak giyiminde ise, elde işlenmiş yün çoraplar mevcuttu. Yörede yemeni, habbab, hede, lapçın, pabuç, karcın ve postal adı verilen çeşitli ayakkabılar kullanılmaktaydı (Ağır 2002: 27). İlin giyim şeklini belirleyen faktörler arasında mevsimsel değişiklikler geldiği için dokumalar genellikle yazlık ve kışlık olmak üzere ikiye ayrılmaktaydı. Bu dokumaların başında alaca kutnu, fantezi, yelken bezi, keçe, kadife ve büründücük mevcuttu. Bu dokumalardan alaca kutnu ve keçe dayanıklı olan kumaşlar arasında olup, erkek ve kadınlarda gömlek, şalvar ve entari olarak kullanılmaktaydı. Özellikle kutnu kumaşı sert ve sık olarak dokunmasından kaynaklı yöre insanını hem soğuktan koruyan hem de sağlamlığı nedeniyle rağbet edilen bir dokumaydı (Ağır 2002: 14-16).

Giyim yıllar içerisinde değiştikçe buna bağlı olarak kullanılan dokuma kumaşları da farklılaşmıştır. Geleneksel giyimde kullanılan iki temel giyim öğesi olan şalvar ve yeleğin bırakılması bu giyime mahsus dokunan kumaşların da önceleri az tercih edilmesine, sonrasında ise tercih edilmemesine ya da sadece halk dansları giysilerinde kullanılması için üretilmesine yol açmıştır. Örneğin kutnu kumaşı, Gaziantep merkez geleneksel giyimiyle özdeşleşmiş ve "*kutnu şalvar, kutnu yelek*" olarak adlandırılmıştır. Bu giysilerin sonraları sadece yörenin halk dansları giysilerinde kullanılması bu durumu açıklar niteliktedir.

Kutnu kumaşının Gaziantep'le olan süreci çok eskilere dayanmaktadır bu tarihsel bağ birçok dokuma ustasının bu alanda yetişmesine neden olmuş, ilin İpek Yolu üzerinde bir merkeze sahip olmasıysa şehri dokuma konusunda önemli bir ticaret merkezi hâline getirmiştir. Kutnu kumaşı dokuma türü ve kullanım alanı olarak geniş bir alana yayılmaktadır kumaşın tarihiyle ilgili olarak Halil İnalcık, geleneksel kutnu, alaca ve Meydaniye dokuma hakkında şu bilgilere yer vermektedir: *"Moğol döneminden sonra XIII. yüzyıldan beri Hindistan, İran ve Türkiye'de tüketimi çok olan ipek-pamuk karışımı bir grup kumaş çeşidine kutni ve alaca denilmektedir. Osmanlı tereke ve gümrük defterlerinde XV. yüzyıldan beri alaca adı altında birçok çeşit kumaş bulunurdu örneğin; Mısır alacası, Şami alaca, Dapul (Hint) alacası, Yezdi alaca, Hindi alaca, Anaberi alaca, Manisa alacası, Tire alacası, Kaşan alacası."* Alacanın kullanım alanıyla ilgili olarak birçok eşya yapıldığını belirten yazar, bunlar arasında "*Alaca kaftan, alaca heğbe, alaca çarşaf, alaca minder, alaca kilim, alaca atlas mak'ad (minder), alaca peşgir*" örneklerini sıralamakta ve alaca kumaşlar için "*Tire, Şam ve Hint alacaları meşhurdu. Atlas veya kemha kaftan*

yerine ucuz bir kaftan çeşidi alacadan yapılıyordu. Giyecek ve ev döşemesi olarak alaca kumaşının tüketim alanı pek genişti. Yakın zamana kadar ipekli denilen ve çoğunlukla köylüler tarafından dokunan ve kullanılan ipek ve pamuk karışımı kutnu-alaca-meydaniye üretimi, çoğunlukla köylerde, tezgahta dokunmaktadır" bilgisini vermektedir (İnancık, Atalayer 2013: 254'den). Pretextat Lecomptety ise, İstanbul'da çok geniş kutnu ticareti yapıldığını ve kutnunun kadın elbiselerinde, kürklerin astarlanmasında kullanıldığını belirterek "*elde edilen kumaşta onu yaratan sanatkârın düşünce ve hayallerinin katkısı görülür. Bu yüzdende bu kumaşların her biri birer sanat ürünüdür*" ifadelerini kullanmaktadır (Lecomptety, İmer 2001: 14'den). Kutnu dokumasının geçmiş dönemlerdeki kullanım alanı hakkında bilgi veren bir diğer yazar Zahide İmer ise; kutnunun hem Gaziantep halkı tarafından geleneksel giysilerinde kullanıldığını hem de Osmanlı döneminde saray kumaşı olarak kaftanlarda kullanıldığını ve elçilere verilen hediyelik kumaşlar arasında olduğunu kaydetmektedir (İmer 2001: 1). Kutnu kumaşı için Elif Özmen ise; "*dünyada basma sanatı yok iken, ipeğin çeşitli boyalarla defalarca bastırılması ile kendisine has motifler verilerek elde edilen, Türkiye'de yalnızca Gaziantep'te dokunan ipekli bir dokuma türüdür. Zarafet, gösteriş ve estetik ifade eden kutnu kumaşının hammaddesi ipek ve pamuk ipliğidir*" demektedir (Özmen 2012: 91). 20. yüzyılın ilk dönemi Gaziantep dokumacılığı tarihi hakkında bilgi veren Akten Köylüoğlu'ysa 1900 yılında Gaziantep'te 5000 tezgâhın bulunduğunu, tezgâhlarda dokumacılık yapan boyacılar, tarakçılar gibi özel meslek grubundan kişiler dışında usta- kalfa, erkek- kadın 7-8 bin nüfusun çalıştığını belirtir (Köylüoğlu 2009: 136). Gaziantep'teki kumaş türleri hakkında bilgi veren Zeynel Özlü ise; şehre Osmanlı topraklarının her yerinden kumaşlar gelip gittiğini kaydederek orijinal kumaşların isimlerini Halep alacası, kutnu kitabi alaca şeklinde sıralamaktadır (Özlü 2004: 141). Geçmişten beri Halep vilayetinde de kutnunun üretilmesi ve bu adla anılır olması dokuma ustaları arasında ticari bir rekabete de sebep olmuştur. Konu hakkında Akten Köylüoğlu, Antep halkının 1900'lü yıllarda Halep dokumalarına karşı bir rekabet ortamı geliştirdiklerini, bu rekabetin 1913 yılına kadar devam ettiğini, 1913 yılında 5000 tezgâhta 5000 kalfa çalıştığını kaydeder. Yazar, bu rekabet sayesinde Antep alacalarının Halep'te dokunanlara oranla daha çok beğenildiğini ancak alaca dokumacılığının 1. Dünya Savaşı'ndan olumsuz etkilenerek 1923 yılında tezgâh sayısının 1000'e düştüğünü belirtir. Cumhuriyet'in ilânının ardından 1933 yılına gelindiğinde ise yerli sanatını korumak için dokuma tezgâhlarına teknolojik yatırımlar gerçekleştirilir. 1933 yılında tezgâh sayısı 5000, kalfa sayısı 2500 kişi olmuştur (Köylüoğlu 2009: 136). Bu yıllardan sonra Gaziantep'teki dokumacılık tarihi hakkında bilgi veren Zahide İmer'e göreyse; 1938 yılında tezgâh sayısı 3000'e düşmüş olmasına rağmen, tezgâhlarda çalışan kişi sayısı 15000 kişidir. 1950 yılında dokumacılık el işçiliğiyle yürütülmeye devam etmiş, makineleşmeye gidilmemiştir. Zaman içerisinde ise el ürünlerine verilen destek azalmış ve ekonomideki zayıflamanın etkisiyle 1954 yılında tezgâh sayısı 1500'e düşmüştür. 1968 yılına gelindiğindeyse Gaziantep dokumacılığı gerilemiş, yerli tip ipekli dokuma adıyla geçen Kutnu-Alaca ve Meydaniye kumaşlarının dokumasın-

da kullanılan tezgâh sayısı 500'e kadar düşmüştür. 1973 yılında yerli tip ipekli dokuma imal eden 700 tezgâh kalmış bunların çoğunluğu ise köylerde üretimini sürdürmüştür (İmer 2001: 8).

Kutnu adını aldığı dokumanın biçimine göre dokunmaktadır. Geleneksel giyimde kutnu kumaşı hakkında bilgi veren Abdulkadir Mekki, Meydaniye kutnunun (meydancı-meydanda giyilen) sürtünme ve aşınmaya karşı dayanıklı olduğundan orta ya da alt gelir grubu tarafından tercih edilirken, saten atlas örgü kutnunun üst gelir grubu tarafından geleneksel giyimde kullanıldığını aktarmıştır. Ayrıca geleneksel giyimde Meydaniye kumaşı ile saten kumaş sırt sırta gelecek şekilde dikilmekte böylelikle kadın evde gündelik yaşamında Meydaniye tarafını kullanırken misafir geldiği zaman elbisesini ters yüz ederek saten tarafını giymektedir. Kervancı kumaşı ise emektar kişiler tarafından tercih edilmektedir. Kumaş Gaziantep hamam kültüründe de yer almaktadır, hamam örtüsü olarak alacalar tercih edilmektedir. Kumaşın kullanım alanı haricinde içerdiği motiflerin de kendi içerisinde anlamları bulunmaktadır (K.K.4).

Geçmişten günümüze kadar var olan süreçte sanayileşme ve onun getirdiği tekstil ürünleri, fabrikalaşma, moda, kadınların sosyal ve kültürel alanlarda özgürleşmesi ve bu durumu giyim tarzlarına yansıtması gibi süreçler giyimin bir tüketim maddesi hâline dönüşmesine kaynaklık etmiştir. Neticede ise geleneksel giyim ve dokuma halkın belleğinde, resimlerde, köylerde, halk dansları giysilerinde, müzelerde, sandıklarda sıkışıp kalarak geçmişin canlandırılmasının gerek duyulduğu alanlarda kullanılır hâle gelmiş, giyimin temel aşaması olan dokumacılık ise ticari meslekler gurubundan çıkarak, yöresel el sanatları alanında anılır olmuştur. Örneğin; 1971 yılında Gaziantep'te ticaretle uğraşan meslek grupları hakkında bilgi veren Hasan Çiftçi, kutnu ustaları için "*alacacılar*" demektedir. Yazar bu ticari meslek erbaplarını dükkânlarında el tezgâhlarıyla alaca dokuyan kişiler (Çiftçi 1971: 5) olarak tanımlamaktayken günümüzde bu alan el sanatları kategorisinde yer almaktadır. Örneğin, 2008 Gaziantep Valiliğinin il tanıtım kılavuzu kutnu dokumasını el sanatları olarak değerlendirmektedir (Demir 2008: 180).

Sanayi devriminin getirmiş olduğu fabrikalaşma; çoğaltma ve standartlaştırma, tekstil sanayisinin giyimi moda kavramı adı altında bir tüketim maddesi hâline getirmesi, küresel mağaza zincirlerinin kurulması ve bu mağazaların üretimlerini dünyanın her yerinde aynı ürünleri aynı anda satışa çıkarması gibi nedenler günümüze ait bir küresel giyim şekli yaratmıştır. Küresel giyim ise moda akımları tarafından yönetilmektedir. Waquet, modayı ifade ederken geçiciliğine değinir ve "*bir moda doğar, büyür, yaygınlaşır söner. Bir vakitler hayranlık duyulan, taklit edilen, yükseltilen, yaygınlaştırılan şey günün birinde modası geçmiş olur. Bir moda ancak diğeri tarafından yok edilir*" ifadelerini kullanmaktadır (Waquet 1999: 7). Kutnu dokuması ise bu süreçlerde moda kavramının dışında geleneksel tezgâhlarda varlığını sürdürmeye çalışmış, zamanla talebi azalmış, bu sürece bağlı olarak da kutnu dokuyan ustaların sayısı birkaç isme kadar düşmüştür. Kutnu kumaşının yeniden tanıtılması, üretiminin teşvik edilmesi ve bir kültür mirası olarak topluma yeniden kazandırılması amacıyla Gaziantep Büyükşehir Belediyesi başkanlı-

ğında 17 Aralık 2014 tarihinde "Kutnu Tanıtım Grubu" kurulur, grubun başkanlığını Julide Konukoğlu üstlenir. Bu grup kendi içerisinde üretim, tasarım ve tanıtım alanlarında faaliyet göstermekle beraber kutnunun kültürel ve ekonomik olarak yeniden Gaziantep ticaret alanına kazandırılmasını hedefler. Bu hedef doğrultusunda Gaziantep Büyükşehir Belediyesinin girişimiyle 2015 yılında "Büyükşehir Tasarım Mağazası ve Atölyesi" açılır. Bu atölyenin hem müdürü hem de tasarımcısı olan Şule Aydemir'le yapılan görüşmede il genelinde kutnu dokuması yapan kişilerin; Abdulkadir Mekki, Muhittin Eldemir, Kasım Kaygın, Nurettin Şerbetçi olduğunu, bu dört kişinin haricinde mesleğin nadir olarak aktif şekilde sürdürüldüğünü ve tasarım için gerekli olan kumaşları bu ustalardan temin ettiklerini belirtmiştir. Ayrıca atölye içerisinde yapılan tasarımların üretim süreci ve biçki-dikiş aşamaları için ev hanımları istihdam edilmiş, tasarımın özelliğine göre nakışçı hanımlarla, kutnular için ahşap ustalarıyla çalışılmaya başlanarak kutnunun tasarım alanına göre alandan kişilerin bu sürece dâhil edildiği belirtilmiştir. Aydemir, kumaşın hassasiyetinden kaynaklı olarak her kutnu kumaşı türünün istenilen her tasarımda kullanılamadığını bu sebeple de kutnu kumaşı için inovasyon çalışması yaptıklarını ifade etmiştir. Atölyede kutnu kumaşıyla gerçekleştirilen tasarımlardan bazıları şunlardır: Çocuk odalarına yönelik çizgi film karakterli yastık (tasarımcı bu karakterin *Minyonlar* olduğunu belirtmekte), yatak odası için örtü takımı, lambader ışıkların giydirilmesi, kırlent, terlik, ayakkabı, çanta, kaftan, Antep işi kutnu karışımı örtü, sedef kutnu karışımı çerçeve, sandalye kumaşı, minder, ayna çerçevesi, kutu, resim çerçevesi, tepsi örtüsü, şal, kravat, kese, saç tokası, yaka broşu, etek, ceket ve gömlek modelleri (F:1,F:2,F:3).

F1: "Kutnu Tasarım Atölyesi" Kişisel Arşiv (18 Kasım 2016)

Atölyenin büyük orandaki siparişleri devlet ve belediye kurumları için hazırlanmakta olup kutnu tasarımları kurumlar için hediye takdiminde kullanılmaktadır. Ayrıca atölyede, nişan tepsisi gibi kişisel talepler içinde tasarımlar gerçekleştirilmektedir (K.K.1). Atölye çalışmalarının dışında Gaziantep Büyükşehir Belediyesi moda tasarımcılarıyla da çalışmalar gerçekleştirmiştir. Gerçekleştirilen kutnu defileleri şunlardır: "Gaziantep Şehr-i Medeniyetler Defilesi" Gaziantep 2014 (https://www.modaturkiye.com) (F:4), "Geçmişten Geleceğe Zeugma Defilesi" Gaziantep 2016 (http://www.samdan.com.tr) (F:5) Kutnu kumaşı üzerine Dünya'nın farklı ülkelerinde modacılar tarafından yapılmış özgün defilelerde bulunmaktadır. Bunlar "Işığını Kutnu ile Yansıt" Katar 2016 (http://www.hurriyet.com.tr) (F:6), Kültürler arası iletişim ve etkilenişim "Acculturation" İngiltere 2014 (https://www.turkishtimes.com.tr) (F:7). Kutnu kumaşı üzerine gerçekleştirilen tüm defilelerde kutnu kumaşının tanıtımı hedeflenmiş ve kutnu kumaşıyla modern giyim özdeşleştirilmiştir.

F7: https://www.turkishtimes.com/tr/content/tag/serap-pollard/ (29 Aralık 2016)

Defileler haricinde Büyükşehir Belediyesi tarafından kutnu kumaşının tanıtılması için "Gelenekten Geleceğe Kutnu Projesi" gerçekleştirilir. Gerçekleştirilen bu proje Türkiye Halkla İlişkiler Derneği tarafından jüri özel ödülü alır (http://www.haberturk.com). Kutnu kumaşının tanıtılması amacıyla "Gelenekten Geleceğe Kutnu Sergisi" düzenlenir. Bu sergiyle kutnunun uluslararası boyutta tanıtılması hedeflenir (http://www.hurriyet.com.tr). Gaziantep Ticaret Odası ise kutnu kumaşı için Türk Patent Enstitüsüne 19 Ocak 2015 tarihinde 'Coğrafi İşaret' başvurusunda bulunur. Türk Patent Enstitüsü Markalar Dairesi Başkanlığı, "Antep Kutnu Kumaşı" coğrafi işaretin Resmi Gazete'de ilân ve tescil edildiğini bildirerek, tescil belgesini Oda'ya gönderir (http://www.gso.org.tr). Kutnu kumaşına yönelik olan gerçekleştirilmiş bir diğer çalışma da "İpek Yolu'nun Ustaları" adlı projedir. Bu projede içerisinde kutnunun da bulunduğu toplam on adet geleneksel meslek bulunmaktadır. 2010 yılında gerçekleştirilmiş olan bu projede kutnu kumaşının tanıtımına yönelik olarak kutnun tarihçesi, üretim süreçleri, kullanım alanları kapsamında bilgiler yer almıştır. (http://www.ipekyolununustalari.org.tr) Kutnu ustaları, bu proje kapsamında yeteri kadar maddi destek görmediklerini ama meslekleri-ni yaşatmak için projede yer aldıklarını belirtmişlerdir (KK2, KK4).

Tüm bu girişimlere rağmen günümüzde Gaziantep ilinde kutnuculuk mesleğiyle uğraşan kişi sayısı çok azdır. Bu kapsamda görüşme yapılan ustalardan Abdulkadir Mekki, Kasım Kaygın ve Yusuf Mekikçi kutnu dokumasını aile mesleği olarak sürdüren ve bu mesleği yaşatmaya çalışan son kişiler arasındadır. Dokuma ustaları, mesleğin devamının sağlanamamasının nedenleri etrafında hem fikirlerdir. İlk olarak ipek ve pamuk ipliğinin kutnu kumaşı hâline gelene kadar geçen süreçte kutnuculuk mesleğinin kendi içinde yedi ayrı meslek grubuna bölünmesidir. Bu meslekler çözgücü, boyacı, bağlamacı, mezekçi, tarakçı, dokumacı, cendereci olarak sıralanmaktadır. Kutnuculuğun yaşatılması için bu alanlardaki ustaların kendi alanlarında çırak yetiştirmesinin önemi belirtilmiştir ve kutnu dokumacılığını oluşturan yedi aşamadan birinde uzmanlaşmak içinse en az iki yıl çalışmak gerektiği bilgisi verilmiştir (K.K.2, K.K.3, K.K.4). Ustalar, bu meslek gruplarında yetiştirilmek üzere zorlukla bulunan çırakların ise "*bu işe heves getirmediğini*" (K.K.2, K.K.4), belli bir süre sonra eğitim, maddiyat ya da yapılan işin meşakkatinden kaynaklı olarak işlerini bırakarak trikotaj, dolmuşçuluk gibi farklı alanlara yöneldiğini (K.K.2), bu durumun ise kutnu mesleğini sonraki kuşaklara aktarımını güçleştirdiği ifade etmişlerdir. İkinci bir neden, dokuma süreçlerinin hepsinden ya da birkaçından anlayan ustanın çok az oluşu olarak gösterilirken, üçüncü sebep, maddi açıdan yeteri kadar kazanç elde edemedikleri yönündedir. Bu açıdan Devlet'in kutnu ustalarına yönelik olarak maddi yatırım yapması gerektiği belirtilmiştir (K.K.2, K.K.3, K.K.4). Tüm bu neden-

lerle de ustaların mesleklerinin devam edip etmeyeceğiyle ilgili olarak kaygıları bulunmaktadır. Ayrıca görüşülen kutnu ustalarının hepsinin bu sanatın yaşatılmasına dair yapmış oldukları katkılardan dolayı çeşitli devlet kurumlarından, yerel- özel kurumlardan teşekkür belgeleri, ödül ve plaketleri bulunmaktadır. Kutnunun gerek satış gerekse de yapım aşamalarıyla uğraşan bu ustaların hepsinin ailesinde en az geçmiş bir kuşak kutnuculuk mesleğiyle uğraşan aile büyükleri bulunmaktadır (K.K.2, K.K.3, K.K.4).

F10: "Kasım Kaygın Kutnu Dükkânı" Kişisel Arşiv (3 Kasım 2016)

Kutnu dokuyan ustaların arasında bu işi aile mesleği olarak sürdüren en eski kişi Abdulkadir Mekki'dir. Abdulkadir Mekki, kutnuculuk mesleğinin büyükbabası Abdulvahap Mekki tarafından Halep'ten Gaziantep'e getirildiğini, kendisinin de beş yaşından beri elli bir yıldır bu işle uğraştığını, kutnuculuğun bir aile mesleği olmasından kaynaklı olarak, dedesi Şeyh Muhammed Mekki ve babası Ömer Mekki'nin, kutnu işindeki yedi ayrı mesleği süreçleriyle birlikte ailesine aktardığını ifade etmektedir. Ayrıca şu anda Gaziantep'de kutnu üretiminin tüm safhalarını bilen tek kutnu ustasının kendisi olduğu bilgisi verilmektedir (KK2, KK4). Abdulkadir Mekki, kutnu mesleğini yaşatmak içinse, şu ana kadar kutnunun farklı meslek gruplarında kendi firmalarından on dört ustanın işi öğrenip, bu işten emekli olduğunu belirtmektedir. Kendisi hâlâ aktif olarak kutnu işiyle uğraşmakta ve yanında bir adet çırak yetiştirmektedir (F:8, F:9). Mekki Usta, dokuduğu motifleri fotoğraflayarak sakladığını ve dört yılda toplam 1853 farklı motif tasarladığını bu motiflerin arasında unutulmuş olan "fıstık ezmesi, barak, mor menekşe" gibi motifleri tekrar gündeme taşımış olduğunu ve motifleri oluştururken özel bir teknik olan 'ikat tekniği' kullandığını ifade etmiştir. Kasım Kaygın, geçmişte aile büyüklerinin evlerinde kutnu dokuması yaptıklarını kendisinin ise kutnuculuk mesleğine, bu işin kültürel olarak yaşatılması gerektiğini inanarak trikotaj işini bırakarak geçtiğini ve on yıl içerisinde kendisini yetiştirdiğini ifade etmiştir. Kasım Kaygın, bu mesleğin yaşatılması için birçok projede yer almakla birlikte, kutnu işinin aşamalarını bilen ama mesleği bir dönem bırakan Abdulkadir Mekki, Hüseyin Mekikçi ve Yusuf Mekikçi'yi tekrar teşvik ettiğini ayrıca yine bu mesleğin yaşatılmasını sağlamak amacıyla Gaziantep Üniversitesi Naci Topçuoğlu MYO Kutnu ve Kilim Atölyesi'ne iki tahta, üç tane kara tezgâh bağışladığını, Gaziantep Büyükşehir Belediyesinin açmış olduğu atölyeye ise bir tahta tezgâh kurduğunu söylemiştir. Kaygın Usta'nın, şu anda bir adet mecidiye dokuyan tahta tezgâhı bulunmaktadır ve işini devrederek sadece satış aşamasında faaliyette bulunmak istemektedir (F10). Yusuf Mekikçi, kutnu işinde asıl mesleğinin mezekçilik olduğunu bu işi babası Hüseyin Mekikçi'den öğrendiğini sonrasındaysa bu mesleğin ilerisi olmadığı için bir

dönem bıraktığını 2002 yılında işine tekrar döndüğünü söylemiştir.

Sanayi Devrimi sonrası yaşanan süreçler ve teknolojik araçların hızla gelişmesi ve yaşamın merkezinde yer alması sonucunda küreselleşme kavramı toplumları sosyal, kültürel ve ekonomik boyutuyla etkisi altına almıştır. Küreselleşme ise ortak kültürdeki insanların üretim-tüketim, sosyal ve kültürel alandaki ortak yaşam alanlarında farklılıklara neden olurken diğer taraftan da farklı toplumdaki insanların benzer yaşamlara sahip olmasına yol açmıştır. Küreselleşme bu noktada etkin olarak *modernlik* ve *moda* kavramlarıyla toplumları etkisi altına almaktadır, bu durumun en belirgin göstergesi ise giyim şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Modernizm ya da medeniyet statüsü giyimle ölçülmüş, tüm dünyada genel hatlarıyla tek tip bir giyim şekli ortaya çıkmış ve geleneksel giyim ve dokuma ya çağ dışı ya da maddi kültürün bir ürünü olarak algılanmıştır. Günümüzde kutnu kumaşının yeniden yaşatılması ve yaygınlaştırılması için yapılan etkinlikler, çalışmalar geçmişteki bu algının somut bir örneğidir. Kutnu, gerek dokuma şekliyle gerekse de içerdiği motifleriyle geleneksel bir üründür. Metin Ekici, halk bilgisi ürünlerinin en belirgin özelliğinin geleneksellik olduğunu vurgular ve geleneğin sadece eski veya antik olma ölçütleri üzerine kurulmaması gerektiğini, geleneksellik içinde vurgulanması gereken kavramların *toplumsallık, süreklilik ve çeşitlilik* olguları olduğunu ifade eder (Ekici 2003:75). Bu düşünce çerçevesinde yaklaşılacak olunursa tasarımcılar ya da modacılar tarafından kutnu kumaşının kullanım alanları güncellenerek *"süreklilik ve çeşitlilik"* kazandırılmış olmaktadır. Kutnu dokumasının geçmiş dönemdeki kullanım alanıyla, günümüzde tasarımcıların toplum hayatına sundukları kutnu kullanım alanı arasında işlevsel olarak fark bulunmaktadır. Böylelikle Öcal Oğuz'un ifade ettiği üzere "*uygulama yoluyla toplumsal yararlılık ve verimliliğe dönüştürme*" (Oğuz 2002: 27) düşüncesi çerçevesinde kutnudaki kültürel miras güncellenerek varlığını sürdürebilir hâle getirilmiştir. Yeni tasarlanan ürün çeşitleriyle kutnunun gündeme taşınması, tüketime sunulması, bu amaçla mağaza açılması, istihdam yaratılması, yerel yönetimin bu süreçte aktif rol oynaması, kutnu konusunda yapılan gazete haberleri, internet üzerinden yapılabilen satışlar (https://www.kutnumagaza.com), kutnu ürünlerini kültür endüstrisinin bir parçası hâline getirmektedir. Kutnu kumaşı el sanatları kategorisinde tasarlanan ürünlerin birleşimi ile yenilenmektedir. Nebi Özdemir kültür endüstrisini, *"tüketime uygun biçimde hazırlanmış, kayda alınmış, endüstri üretimine uyarlanmış, pazarlanabilir ve değiştirilebilir bir ürün haline getirilir"* sözleriyle ifade etmektedir (Özdemir 2009:74). Kutnu, bu hâliyle kültür ekonomisinin bir parçası olarak yaratıcı ürünler ile yeniden toplum tüketiminin bir parçası hâline getirilmiştir. Bu durumu "ülkelerin sürdürülebilir ekonomik kalkınmalarının sağlanmasında önemli bir katkı" (Özdemir 2009:79) olarak değerlendirmek de mümkündür. Ayrıca, kutnu için alınan coğrafi tescil işaretiyle bölgesel bir imge yaratılmış olmakta böylelikle Gaziantep'in kültür turizm potansiyeli artırılmasında kutnu *"kültürel bellek ve imge merkezli kent markalarının oluşturulması"* (Özdemir 2009: 81) için önemli bir araç hâline getirilmiş olmaktadır. Kutnu dokuması kültürel bir mirastır. Bu kültürel mirasın korunmasında *"eski kültürleri eski bağ-*

lamlarda üretmeye devam etmek ne mümkündür ne de gereklidir" (Oğuz 2007: 32). Öcal Oğuz'un da belirttiği gibi günümüzde kutnu kumaşından yapılmış üç etek, şalvar ve yelek şeklinde giymek amacıyla üretiminin yapılmasını beklemek kutnu dokunmasının kalıcılığını yok edecek bir anlayışa sahip olmak demektir. Geleneksel bağlamındaki dokuma biçimini yaşatarak korumak için günümüzde bu sürecin işlevsel olarak sürdürülmesi gerekli ve önemli bir durumdur. UNESCO tarafından kabul edilen Somut Olmayan Kültürel Mirasın (SOKÜM) Korunması Sözleşmesi toplulukların, grupların ve kimi durumlarda bireylerin, kültürel miraslarının bir parçası olarak tanımladıkları uygulamalar, temsiller, anlatımlar, bilgiler, beceriler ve bunlara ilişkin araçlar, gereçler ve kültürel mekânlar biçiminde tanımlanmaktadır (Oğuz 2013: 233). Bu tanıma ilişkin "somut olmayan kültürel miras" alanlarından bir tanesi de "el sanatları geleneği" kategorisidir ki kutnu kumaşı günümüzde el sanatları kategorisinde yer alan bir üretimdir ve kutnu dokuması bir mekâna, işlenmesi bir ustalığa, motifleri ise ortak kültürel bir belleğe sahiptir. Bu açıdan kutnu, gelenekten günümüze kadar gelen ve yaşayan bir kültür mirasıdır. Anlaşmanın üçüncü maddesi "koruma" üzerinedir. Bu madde de; "*koruma" terimi somut olmayan kültürel mirasın yaşayabilirliliğini güvence altına alma anlamına gelir; buna kimlik saptaması, belgeleme, araştırma, muhafaza, koruma, geliştirme, güçlendirme ve özellikle okul içi ya da okul dışı eğitim aracılığıyla kuşaktan kuşağa aktarma olduğu kadar, bu kültürel mirasın değişik yanlarının canlandırılması dâhildir*" tanımlaması yapılmaktadır (Oğuz 2013: 234). Bu tanım çerçevesinde kutnu kumaşı kadar onu dokuyan ustalarda önem arz etmektedir. Öcal Oğuz, UNESCO'nun *Yaşayan İnsan Hazineleri* sistemi kapsamında somut olmayan kültürel mirası üreten ve gelecek kuşaklara aktaranların usta kişiler olarak ifade edildiğini, *'usta insanlarında'* kültürün aktarılmasındaki rolüne de bu sistemde dikkat çekildiğini belirtir (Oğuz 2008: 6). Günümüzde çok az kalan kutnu ustalarının bilgilerinin "usta-çırak" aktarımı yoluyla yaşatılıp korunması önemli bir hususdur. Fakat kutnu ustaları günümüzde bilgilerini aktarabilecek çıraklar bulamamaktadır. Bu durum kutnu kumaşının tanıtılması için yapılan girişimlerden daha fazla önemli hâle gelmiştir.

Sonuç olarak sanayileşme, teknoloji, moda ve bu akımlarla birlikte yürüyen küreselleşme gibi etkenler geleneksel giyimin günlük kullanım alanlarını yok etmiş bu durumun neticesi olarak geleneksel dokuma tezgâhları ve ustaları birkaç isimle anılır olmuştur. Günümüzde kutnu kumaşının tekrar yaşatılarak korunması için yapılan çalışmalar, kulanım alanlarının modern şekillerde yeniden tasarlanarak toplumun tüketimine sunulması şeklindedir. Yapılan modern tarz tasarımlara rağmen kutnunun geleneksel dokuma şekli değişmemektedir. Böylelikle gelenekselden gelen yeni ürünler aynı zamanda kültür endüstrisinin bir parçası hâline gelmekte ve moda akımları bu süreçlerde etkin olarak kullanılmaktadır. Fakat sadece kutnu üzerine yapılan modern tasarımlar koruma yaklaşımı açısından yeterli değildir. Bu süreçte gözden kaçan husus, kutnu ustalarının mesleklerini yaşatabilmesi için yeterli olanakların olmadığıdır. Kutnuyu dokuyan usta kalmayınca üzerine tasarım yapılabilecek bir ürün de kalmayacaktır. Kutnu ustasının yok olması kutnunun

dokunduğu mekânın, bilginin, motifin, kültürel belleğin ve bir sanatın yok olması demektir. Bu süreçte öncelikle usta-çırak devamlılığının sağlanması, ustaların teşvik edilmesi, ekonomik olarak güçlendirilmesi önem arz etmektedir. Bu durum aynı zamanda Türkiye'nin de taraf olduğu UNESCO sözleşmeleri çerçevesinde yerine getirilmesi gereken "koruma yaklaşımı" açısından da gerekli bir husustur. Bu sebeple, üniversiteler bünyesinde geleneksel el sanatları bölümleri içerisinde uygulama alanlarına ağırlık verilerek ustalar yetiştirilebilir. Kamu kaynakları mesleğin yaşatılması amacıyla yeni atölyelerin kurulması için kullanılabilir. Kutnu kumaşının tanıtılması süreçlerinde usta çırak ilişkisi çeşitli projelerle desteklenebilir. Hızla gelişen küreselleşme süreçlerinde belirtilen öneriler ile kutnu ustaların koruma altına alınması gerekmektedir. Böylelikle eş zamanlı olarak kutnu dokumasındaki tarihsellik, dokuma tekniği, motif, kompozisyon, atölyeler ve kültürel bellek yaşatılarak korunmuş olabilir.

KAYNAK KİŞİLER

Kaynak Kişi 1: Şule Aydemir
Doğum Yeri ve Tarihi: Gaziantep 16/02/1973
Mesleği: Tasarımcı
Görüşme Tarihi ve Yeri: 1 Aralık 2016 İncilipınar Mah.3 Nolu Cd.7/C (Kutnu Tasarım Atölyesi) Gaziantep
Kaynak Kişi 2: Kasım Kaygın
Doğum Yeri ve Tarihi: Gaziantep / 5 Aralık 1964
Mesleği: Kutnu Ustası
Görüşme Yeri ve Tarihi: 2 Aralık 2016 Boyacı Mah. Bakırcılar Çarşısı No 7 Gaziantep
Kaynak Kişi 3: Yusuf Mekikçi
Doğum Yeri ve Tarihi: Gaziantep / 1971
Mesleği: Kutnu Ustası
Görüşme Yeri ve Tarihi: 2 Aralık 2016 Gümrük Cad. No:27/E Gaziantep
Kaynak Kişi 4: Abdulkadir Mekki
Doğum Yeri ve Tarihi: Gaziantep/1960
Mesleği: Kutnu Ustası
Görüşme Yeri ve Tarihi: 9 Aralık 2016 Şekeroğlu Mah. Eski Gümrük Cad. Büdeyri Hanı Gaziantep

KAYNAKLAR

Ağır, Meltem. *Gaziantep İli Merkez Halk Oyunlarında Giyilen Kadın Giysilerinin Teknik* Çizimleri. Yayımlanmamış Lisans Tezi. Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi, 2002.

Apak, Gündüz ve Fatma Öztürk Eray. *Osmanlı Dönemi Kadın Giyimleri*. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları,1997.

Atalayer, Günay. "Anadolu'da 'Alaca' Üzerine Bir Karşılaştırma". *Akdeniz Sanat Dergisi Cilt 6, Sayı 11* (2013): 251-263.

Çiftçi H. Remzi ve Şakir Sabri Yener. *Gaziantep'te Sanat ve Ticaret Dalları*. Gaziantep: Yeni Matbaa, 1971.

Demir A. *Gaziantep*, Gaziantep: Gaziantep Valiliği, 2008.

Ekici, Metin. "Halkbilim Araştırmalarında Üçüncü Boyut". *Millî Folklor* 60 (Kış 2003):72- 77.

Gürtuna, Sevgi. *Osmanlı Kadın Giysisi*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1999.

İmer Zahide. *Gaziantep Yöresinde Üretilen Kutnu, Alaca ve Meydaniye Kumaşlarının Bazı Teknolojik Özellikleri* Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 2001.

Köylüoğlu, Akten. *Kadim Şehir Gaziantep*. İzmir: Neşa Ofset, 2009.

Oğuz, M. Öcal. "UNESCO ve Geleneğin Ustaları*". Millî Folklor* 77(Bahar 2008): 5-10.

Oğuz, M. Öcal. *Somut Olmayan Kültürel Miras Nedir?* Ankara: Geleneksel Yayıncılık, 2013.

Oğuz. M. Öcal. *Küreselleşme ve Uygulamalı Halkbilimi*. Ankara: Akçay Yayımları, 2002.

Oğuz. M. Öcal. "Folklor ve Kültürel Mekân". *Millî Folklor* 76 (Kış 2007):30-32.

Orçan, Mustafa. *Osmanlı'dan Günümüze Modern Türk Tüketim Kültürü*. Ankara: Harf Eğitim Yayıncılık, 2014.

Özdemir, Nebi. "Kültür Ekonomisi ve Endüstrisi İle Kültürel Miras Yönetimi". *Millî Folklor* 84 (Kış 2009):73-86.

Özlü, Zeynel. *XVIII. Yüzyılın İkinci Yarısında Gaziantep*. Gaziantep: Gaziantep Büyükşehir Belediyesi Eğitim Kültür Serisi 1, 2004.

Özmen M. Elif. *Belgelerle Gaziantep*. İstanbul: T.C. Kalkınma Bakanlığı Güneydoğu Anadolu Projesi Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı, 2012.

Sevin, Nureddin. *On Üç Asırlık Türk Kıyafet Tarihine Bir Bakış*. İstanbul: Başbakanlık Kültür Müsteşarlığı Kültür Yayınları, 1973.

Waquet. D.ve M. Laporte. *Moda* Çev. Işık Ergüden. Ankara: Dost Kitabevi Yayınları, 1999.

Yılmaz, B. Fatma ve Tülay Gençtürk Demircioğlu. *Kadınlar Dünyası1/50. Sayılar 1913/1921*. İstanbul: Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı, 2009.

<http://www.haberturk.com/yerel-haberler/haber/8500327-gelenekten-gelecege-kutnu-projesine-odul > (31 Mayıs 2016) 06 Aralık 2016

<http://www.gso.org.tr/?gsoHaberID=3477> (18/09/2016) 06 Aralık 2016
<http://www.hurriyet.com.tr/gelenekten-gelecege-kutnu-sergisi-acildi> (13/05/2015) 15 Aralık2016
http://www.ipekyolununustalari.org.tr/ 29 Aralık 2016
http://www.hurriyet.com.tr/kutnu-nasil-kurtulur-40103382 (29.Aralık 2016)
https://www.avrupagazete.com/gundemdekiler/37720-gaziantep-kumasi-kutnu-turk-modaciyla-dunya-ya-acildi.html (29 Aralık 2016)
https://www.kutnumagaza.com/sayfa/gizlilik_politikasi 29Aralık 2012

FOTOĞRAFLAR

FF2: "Kutnu Tasarım Atölyesi Kutnu Lambeder" Kişisel Arşiv (18 Kasım 2016)

F3: "Kutnu Tasarım Atölyesi" Kişisel Arşiv (18 Kasım 2016)

F4: https://www.modaturkiye.com/haber/gaziantep-sehri-medeniyet-defilesi (26 Aralık 2016)

F5: http://www.samdan.com.tr/multimedya/galeri/davetler/zeugma-muzesinde-kutnu-icin-muhtesem-defile (29 Aralık 2016)

F6: http://www.hurriyet.com.tr/kutnu-nasil-kurtulur-40103382 29 (Aralık 2016)

F8: "Abdulkadir Mekki Kutnu Tezgâhında" Kişisel Arşiv (25 Kasım 2016)

F9: "Büdeyri Hanı" Kişisel Arşiv (25 Kasım 2016)